

Милош Тимотијевић. *Драгиша Васић (1885–1945) и српска национална идеја*. Београд: Службени гласник, 2016, 565.

У Београду је 2016. године објављена монографска биографија у којој је приказана историјска делатност Драгише Васића, истакнутог српског и југословенског јавног радника, уз аналитичку обраду проблема српског националног питања у XX веку. Будући равногорски идеолог је са српском националном идејом и њеном реализацијом, у њеном уско српском или ширем југословенском оквиру, био тесно повезан током већег дела живота, као и већина његових савременика, те је Милош Тимотијевић, обрађујући његову биографију, дао нашој науци широко монографско тумачење српског националног проблема током прве половине XX века из угла једног дела грађанске класе српске и југословенске државе.

Милош Тимотијевић живи и ради као музејски саветник Народног музеја у родном Чачку. Студије историје завршио је 1996. на Филозофском факултету у Београду, где је и докторирао 2011. с тезом „Модернизација балканског града у доба социјализма. Пример Чачка и Благоевграда (1944–1989)“. Проучава модернизацијске процесе на Балкану у другој половини XX века, друштвену и културну историју чачанског краја у XX веку, историју цркве и црквене уметности на подручју западне Србије, војна и политичка дешавања у Србији током Другог светског рата.

Књига Милоша Тимотијевића о Драгиши Васићу и српској националној идеји састоји се од Предговора, Увода, седам тематски насловљених целина (Нација и национална идеја, Ратови (1912–1920), „Човек прича после рата“, Чекајући нови рат (1930–1941), Нови рат (1941–1945), Мир, Интелектуалац и рат), списка извора и литературе, именског регистра и белешке о аутору. Поједине целине су омеђене годинама, друге нису, али све следе хронологију догађаја везаних за Драгишу Васића и проблематику српског националног питања. У оквиру целина налази се много мањих тематски и тематско-хронолошки насловљених потпоглавља.

Аутор је у уводном поглављу „Нација и национална идеја“ теоријски приказао проблеме настајања модерних нација, уз коришћење релевантне домаће и стране литературе. Од страних аутора највише је користио дела Антонија Смита о настанку и формирању националних идентитета, а његови ставови су послужили као основа за даља објашњења у вези с настанком модерних нација.

Милан Суботић је био најзаступљенији домаћи аутор у теоријском објашњењу нације.

Милош Тимотијевић је указао на чињеницу да представе о заједничком пореклу Срба у далекој прошлости нису потпуно погрешне, али оне немају одлучујући значај у стварању модерног српског идентитета. Одлучујући значај у том смислу има средњовековна српска држава Немањића, која је стављањем нагласка на посебно место српског народа у православној васељени знатно утицала на касније формирање националног идентитета Срба, наредо с важном улогом хришћанског и митског косовског завета. Захваљујући немањићкој традицији протонационални идентитет Срба се задржао током османског периода и, захваљујући Српској православној цркви, ширио се на околне православне заједнице („православни национализам“). Тамо где је био слабији утицај цркве, ојачавани су локални идентитети и стварао се нови, епски колективни менталитет, да би се током XIX века српска нација изградила у складу са европском националном идеологијом и модернизацијом друштва. Српска национална и политичка културна пракса касније се код српске елите надоградила идејом југословенства, све у циљу стварања јаке и велике државе, способне да се одупре завојевачким тежњама великих европских колонијалних империја. Аутор је уочио да због усвајања југословенске идеологије преображај српског народа није био линеаран, нити потпуно завршен и окончан 1918. године, када је створена југословенска држава.

Одрастао, васпитан и образован у добу нација и империја, а у маленом модерном србијанском граду, Драгиша Васић био је, према истраживањима Милоша Тимотијевића, изразито привржен српској националној идеологији, насталој у српској држави XIX века. Пореклом из Горњег Милановца на Руднику, традиционалног упоришта династије Обреновић, по породичној традицији присталица Либералне, потом Националне странке Стојана Рибарца, Драгиша Васић је током свог плодотворног књижевно-уметничког и политичког живота трагао за одгонетањем и дефинисањем националног идентитета српског народа. У том смислу је разматрао проблеме наслеђених традиционалних образаца, космополитског грађанства либералне Европе (чији је део сам постао одласком и школовањем у Паризу), те „нове ере“ комунистичког интернационализма, реализованог у пракси између два светска рата.

Аутор је указао на чињеницу да су ставови Драгише Васића о српској националној идеји важан елемент за разумевање делатности и историјске улоге овог истакнутог Рудничанина током прве половине XX века, нарочито имајући у виду његову истакнуту улогу у времену Другог светског рата и крвавог грађанског сукоба идеолошки подељеног српског народа. Доцнија покољења Срба су тако истицала, с правом, лик Драгише Васића као узора за промоцију либералних вредности, чување националне традиције и грађанске одговорности. Иако „танак слој“ српског народа, грађанство обреновићевске Србије било је породично, културно и политичко упориште у размишљањима и ставовима Драгише Васића.

Грађанин европске либералне националне Србије Обреновића, Драгиша Васић је остао њен приврженик у највећем делу свог живота. Утицај српске цркве на његова размишљања и ставове није био велики, о чему је Милош Тимотијевић дао несумњивих доказа. То не значи да је Драгиша Васић био безверник; једноставно није био клерикалац. Извесне недоумице у погледу опредељења за комунистичку идеју на супрот европској идеји националне либералне демократије код Драгише Васића, Милош Тимотијевић је аргументовано образложио великим ороњућем скоро целог друштвеног и политичког поретка југословенске монархије Карађорђевића. Па и у таквим околностима, Драгиша Васић није пришао комунистима, него се придружио српским републиканцима Љубе Стојановића, као и један део најистакнутијих српских интелектуалаца. Југословенска републиканска странка није поништавала српску националну идеју, већ ју је бранила против агресивних наступа осталих југословенских националиста у Краљевини Југославији, као и касније током Другог светског рата. Бранећи право на постојање и оживотворење српске националне идеје у оквирима југословенске државе, Драгиша Васић је у Другом светском рату приступио покрету Драгољуба Михаиловића, поставши један од његових главних идеолога.

Нажалост, као и српска национална идеја у пракси, и Драгиша Васић је привремено скончао на Лијевча пољу, зверски уморен од усташа 1945. године. Међутим, не живи пракса, него идеја, коју носе људи, уколико су је достојни. Кад не би било људи достојних идеје да ју носе, не би било ни праксе која се остварује. Драгиша Васић је српску националну европску либералну демократску идеју носио, и пренео је другима.

Монографска биографија *Драгиша Васић (1885–1945) и српска национална идеја* Милоша Тимотијевића написана је једноставним и читљивим стилем. Лако се чита и поима „тежина“ коју собом носи ова књига. Иако је већином настало на основу објављених извора, те доступне релевантне литературе, дело Милоша Тимотијевића леп је допринос српској историографији.

Александар ЛУКИЋ